20

Q. F. F. S.

DISSERTATIO INAUGURALIS DE SOMNIIS MEDICIS

Quam

DUCE ET AUSPICE ARCHIATRO SUMMO

PERMISSU ET AUCTORITATE

GRATIOSISSIMI MEDICORUM ORDINIS

IN

Alma Argentoratensium Academia

PRO IMPETRANDIS SUMMIS IN ARTE MEDICA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS

SOLENNI EXAMINI

Subjicit

George Gottfried Janitsch / Suidnic. Siles.

d. 21. Martii M DCC XX. H. L. Q. C.

ARGENTORATI, Typis Johannis Henrici Heitzii.

PRÆFATIO.

CUm pudori ſibi non habuerunt Ariſtoteles, Hippocrates, Syneſius, Artemidorus, Cardanus, Wedelius itidem, & multi Medicorum varia de ſomniis relinquere poſteritati, mihi etiam nullus vitio vertet, ſi ſpeciem quandam ſomniorum pertractare aggrediar. Limitatione enim egere credo dictum illud Poetæ:

So-

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte
Et pavidas mentes vana timere jubent.

Facile persuadeor, quod non omnibus placuerit argumentum, utpote parum seculi genio accomodatum. Eandem autem felicitatem pauci, imo nulli etiam experiuntur; hinc ferenda sunt patienti animo quæ non mutanda. Cæterum, si falsitates deprehenderit in ipsa hac opella lector noster, patiar lubens ejus censuram, ex singulari, quo veritatem prosequor, amore, meliora arrepturus.

CAPUT I.

De Existentia Somniorum Medicorum.

§. I.

SI nominalem somniorum medicorum definitionem intueamur, consistent in eo, quod sint somnia, in quibus medicamentum morbum pellere valens detegitur. In specialiori itaque significatu ea sumi extra dubium est. Removentur enim omnia illa, quæ a variis Medicis (α) tanquam signa venditantur latitantium in corpore nostro causarum morbificarum. Porro ea, quæ vel appropinquantes morbos, vel finem morborum indicant. Hanc autem appellationem ideo mihi condonandam esse crediderim, dum & vox medicari specialiori hac notione gaudeat, non semper omnem operam τῶν ἰατρῶν involvente, sed sæpius illum solum laborem indicante, quando media ad morbos pellendos aptiora visa applicant.

A §. II.

(α) *vid. Lomii obs. Med. l. 3. item Peucerus de divin. ex somn.*

§. II. Jam vetustissimis temporibus & ubi adhuc in incunabilis erat ars medendi, annotatum legimus, quod optima sæpius medicamenta somniantibus fuerint revelata. Sic memoriæ prodidit Diodorus Siculus (α) Ægyptiorum gentem haud raro idem expertam esse, id quod ex superstitioso cultu, quo Isidem venerabatur, Isidi imputabat. Et consulto eadem gens hanc ob causam tum in Serapidis tum Isidis templo somnia cepit. (β) Cum etiam insignis sæpius efficaciæ fuerunt manifestata medicamenta, nomina sua ab Iside reportarunt (γ)

§. III. Post Serapidem & Isidem mentio etiam facienda est illius ritus, qui in templo ipsius Æsculapii observabatur. Non infrequens hic erat concursus plurimorum ægrotantium quorum, uti credebant, e re videbatur, ut sæpius per plures dies in ipso hoc fano pernoctarent, donec tandem voti sui compotes facti & medicamentorum morbo suo profuturorum admoniti erant. De rei veritate suspensæ ibidem tabulæ, quibus inscripta erant medicamenta, testantur. Plurima, uti creditur, ab Hippocrate descripta sunt antequam templum Æsculapii in Insula Coo exstructum infelici quodam incendio in cineres redigebatur. Nolumus ipsi formulas Medicamentorum hic addere, quoniam varia ex marmoreo quodam monumento adhuc in palatio Maffejano existente communicavit celeber. le Clerc. (α) potius

(α) *vid. Bibl. Hist. l. 1.* (β) *Strabon. Gregor. l. XVII.*
(γ) *Galenus de compos. med. l. II.*
(α) *Dans l'histoire de la Medecine P. 1. l. 1. c. XX.*

tius ad alia exempla ſpecialiora recenſenda nos accingimus.

§. IV. Comode hæc in tres ſpecies dividuntur. Prima complectetur eadem exempla, quæ ipſis ægrotis evenere: Recenſebit altera, quæ ægrotorum medicus expertus eſt: Tertia demum quæ amicis eorundem in ſomniis apparuerunt.

§. V. Ordinem ſecuturis primo ſeſe offert illud quod in Æliani variis Hiſtoriis (α) de Aſpaſia legitur. Hæc adhuc puella inſigni tumore mentum deformante corripiebatur. Pater curam habiturus filiæ ſuæ ad medicum eam ducit, qui vero ipſi medicamenta denegabat, quoniam tantum ſolvere non poterat, quantum popoſcit. Contriſtata ideo optima Aſpaſia domum redit ibique in ſomnum incidit, quo durante a fœmina ipſi conſilium ſuppeditatur, ut roſea ſerta Veneris quæ jam aruerant, capiat, eaque contrita tumori imponat. Quod cum faceret poſt ſomnum, evanuit tumor & ita priſtinæ ſuæ pulchritudini reddita fuit. Galeno teſte quidam angina pertinaci vexatus per inſomnium admonitus eſt, ut ſucco lactucæ uteretur, ſi a morbo liberari velit, cui monito optime etiam eventus reſpondit. Non diſſimilis ab hac eſt hiſtoria, quam Johannes Manlius (β) de Melanchtone allegat. Laborabat oculus dexter viri hujus aliquando fluxu ſatis periculoſo, & cum multa tentaret medicamenta, fruſtra vero ſingula hæc exhibita eſſe expertus erat, ſomniavit tandem, ac ſi D. Philonem

(α) *Lib. XII. c. 1.* (β) *In libello Medico rariorum exprimentorum. p. 42.*

Medicum consuleret, qui juberet, ut Euphrasia uteretur, quod medicamentum etiam intra biduum morbum pepulit. Narrant etiam Ephem. N. C. (γ) de viro quodam febre quartana diu jamjam misere vexato, quod per somnium viderit fœminam eleganti corporis habitu præditam, quæ manu prehendens illum in pomarium quoddam ducit decerptamque plantam illi porrigens dicit: In hoc tua salus, bibe & viceris. Cui monito morem gessit ægrotus sicque a morbo hoc diuturno liberatus est. Porro commemorant prolixe die geistliche Heb-Opffer / quæ Berolini prodiere (δ) de fœmina quadam hydropica, quæ cum frustra multorum medicorum operam implorasset, tandem nihil magis optabat, quàm ut vitam cum morte mutaret. Ita autem anxia in somno vidit, ac si acum quandam majorem in abdomen protruderet, quo facto aquæ profluxere, tumorque subsedit penitus. Narrat expergefacta marito somnium, hic iterum & medico & animæ suæ curatori. Uterque examinando fœminam sciscitatur, num quidquam de Paracenthesi audivisset. Affirmabat illa quod non. Hinc consulunt eidem, ut notato loco acum protruderet, quod genus medicamenti tribus jam vicibus eandem ab aquis ita liberavit, ut negotiis suis vacare iterum potuerit.

§. VI. Ex illis, quæ secundæ speciei debentur, duo allegabo, eaque singularia admodum exempla. Est primum quod de experientissimo Rhum-

(γ) *Dec. II. a. 6. p. 21.* (δ) *p. IV.*

Rhumbaumio M. D. & Pr. Uratislav. narrat celeberr. Jo. Christ. Kundmann. itidem M. D. & Pr. Uratislav. (α) Nimirum curæ suæ traditus erat æger periculoso morbo correptus. Quid hic faciendum sit, dubius ancepsque hæret, hacque de causa maximopere sollicitus cubitum it & obdormit inter curas, quas excitarat miser ægroti status. In hoc somno videre sibi visus est librum quendam medicum, ubi non solum medicamenta ægri morbo profutura recensentur, sed ipsa methodus etiam monstratur, qua iis utendum foret. Non recordabatur, postquam reliquerat eum somnus, se vidisse unquam librum ejusmodi. Præmisso tamen medicamentorum & methodi examine comperit, neutrum horum Theoriæ suæ contrariari. Nihil igitur intermittit, quod in somnio viderat, sed omnia ita instituit, quemadmodum tunc edoctus fuit, qua ratione æger etiam sensim & optime convaluit. Alterum ipse Galenus recenset, cui, multis frustra in quodam morbo adhibitis, obvenit, ut in somno videret, liberatum iri ægrum si Salvatellam secare curaret, quod etiam ex voto ipsi cessit.

§. VII Ad tertiam speciem tandem etiam veniendum est. Curtius (α) Justinus (β) & Cicero (γ) uno ore affirmant, Alexandrum, postquam sagitta veneno armata vulneratum Ptolomæum

 com-

(α) In der Abhandlung vom Verstand deß Menschen *l.* 1 *c. IV.* §. 13.

(α) *l.* 9. *c.* 8. (β) *l. XII. c. X.* (γ) *de Divin. l.* 2.

compererat, per ſomnium vidiſſe draconem, qui ipſi herbam monſtrabat vires veneni debellaturam. Statim accerſere illam juſſit, ex cujus uſu & Ptolomæus & multi ſauciatorum iterum liberi evaſerunt. Et commune quid cum hac hiſtoria ſequens habet, quam in Plinio Seniore (δ) legimus. Refert nempe hic Auctor de milite morſu canis rabidi læſo, cujus mater per ſomnum vidit filio profuturum, ſi rad. roſæ ſylveſtris, quam Cynorrhodon vocant, & quam pridie in fruticeto aſpexerat, in lacte coctam bibendo ſumeret, a quo remedio præter omnium ſpem etiam penitus reſtituebatur.

§. VIII. Facillimum erit, ex his exemplis colligere paulo accuratiorem de ſomniis noſtris definitionem. Videmus enim quod illa Medicamenta nobis repræſentent in ſomno, & quidem talismodi, quæ morbum præſentem huncque periculoſum adimere queunt. Ultima autem hæc dum experientia multiplici confirmantur, inducunt nos, ut credamus, oriri eadem a principio quodam ſanitatis noſtræ curam habente. Modus, quo id contingat, obſcurus eſt, impervius, difficultatisque plenus, imo & ſenſus noſtros & rationem penitus ferme fugit. Id interim ſcimus, quod eadem in nobis excitet ut languido corpori conſulatur, proſpiciaturque.

§. IX. Erunt itaque ſomnia noſtra ejusmodi ſomnia, in quibus medicamenta morbos pellere valentia repræſentantur, quæque proveniunt a prin-

(δ) *l. 25. c. 2. hiſt. Nat.*

principio ſanitatis curam habente, cujus tamen modum, quo ſe ad eadem producenda applicat, neſcimus, eundem in finem inſtituta, ut a morbis hominum corpora liberentur.

CAPUT II.

De Cauſa & Modo horum ſomniorum.

§. I. Jam ex data definitione patere poteſt, neceſſario laborem nobis imponi, ut in cauſam & modum horum ſomniorum inveſtigemus. Phyſici enim eſt, noſſe non ſolum, quod varia fiant in orbe: obligatur etiam, ut ſedulo hæc duo pertractare conetur. Quod igitur in genere de ratione pertractandi Phyſicam valet, de noſtro etiam argumento jure dicitur. Unde parum recte ſenſiſſe Quintus mihi videtur apud Ciceronem de Divinat. l. I. utpote qui de eadem materia ſermonem faciens, harum rerum eventa magis quam cauſas quæri oportere arbitratur.

§. II. Sollicitos autem circa hoc argumentum optime juvabit, ſi percurrerimus cauſas poſſibiles, quæ adduci poterant pro explicanda ſomniorum noſtrorum natura. Pertinent ſomnia noſtra ad Phyſicam & cum omnes res phyſicæ a duplici creato Principio hocque vel ſolo vel ſimul conjuncto proveniant, hos ſingulos fontes adduxiſſe non e re credimus. Omnia enim vel mechanice vel idealiter vel idealiter & mechanice ſimul fieri ab initio ſtatim voluit præpotens Numen. Fundamentum hujus diviſionis facile

erues,

erues, si perspexeris, concessum hoc esse omnibus substantiis, ut effectus suos producant vel a virtute corporali, quam ipsis creata Elementa largiuntur, vel a vi quadam spirituali, ad quod ipsum natura Spiritus concurrit, vel demum a connexa arctius hac δυνάμει ita ut spiritus agat in corpus, corpus autem rursus reagat in spiritum. Ultra hæc nulla potentia possibilis est. Nostrarum itaque partium erit evincere, cuinam adductarum causarum sint adscribenda.

§. III. Valet multum in physicis Mechanismus. Quod vero nimium huic tribuant, singula exin derivaturi, peritiorum etiam est sententia. Objectum ubi incongrue applicatur, somnia rite dixeris. Considerata enim paululum natura Mechanismi inveniemus, absolvi illum proprietatibus materiæ & corporis. Quæris, quid sint hæ proprietates? dico, quod omnium ferme Mechanicorum ore figura & motu absolvantur. Jam autem hæc collige in unum sepone figuram, serva unice motum aut contra, imo combina hæc quomodocunque volueris & tenta demum an naturæ somniorum satisfacies salvis regulis genuine ratiocinandi, nisi simul assumseris substantiam intellectu præditam i. e. spiritum, a quo dependeat, quod objecta absentia veluti præsentia sensus somniantium feriant, & quod maximum quod dentur somnia, quæ mala nobis portendant, bona significent. Dum autem de genere hoc verum credimus, species falsitatis argui haud potest. Et sic firmum est, nec ulteriori probatione opus habet,

bet, ſolum Mechaniſmum haud eſſe in cauſa, ut ſomnia noſtra exiſtent.

§. IV. Solus igitur Mechanismus ſi haud ſufficit, forſan conjunctus ille cum ipſo ſpiritu ad producenda ſomnia medica legitimam cauſam ſuppeditabit? Videtur mihi quod nec hoc procedat. Licet enim negare nolim, dari ſomnia ab hoc conjuncto principio originem ſuam ducentia, omnes tamen eorum ſpecies phyſicas ita formari, fidem ſuperat. Exempla de prioribus quotidiana experientia ſuggerit, e quibus vero unicum ſaltem adducere lubet: Nempe contingit non raro, ut in morbis, ubi V.S. legitimum remedium eſt, ægrotantes vel incendia vel ſanguinis profuſiones vel etiam alia ſpectacula rubicunda intueantur. Cauſa eſſe videtur, quoniam tunc utplurimum orgasmus quidam ſanguinis corpori moleſtias faceſſit, extendendo partes ejus, ſicque varios motus ſpaſticos introducendo. Singula hæc ſentit ſanitatis noſtræ Præſes, qui his turbis obviam iturus ſomnia ejusmodi hominibus repræſentat, dum probe gnarus coloris rubicundi, quo tinctus eſt liquor iſte arteriarum venarumque, talia formet ſpectacula, quæ eodem colore gaudent. Equidem omnem Mechanismum a ſomniis noſtris haud removeo. Potius accidentalia eorundem eidem tribuo, de quo tamen infra uberius dicendi occaſio ſuppeditabitur. Unice id volo, quod eſſentiale horum ex alio fonte derivandum ſit. Conſiſtit enim hoc ſemper in eo, ut Medicamentum quoddam mor-

bos propulſurum, ſi eo utamur, in ſomniis appareat. Jam ſi Mechanismo una cum ſpiritu conjuncto adſcribendum ſit aut ab externis ſenſibus hauſtum erit, aut internis corporis noſtri partibus debebitur. Non prius, quod exempla adducta confirmant; non poſterius, quoniam nulla inter partes, ſive illæ ſint fluidæ ſive ſolidæ, & dicta medicamenta connexio datur.

§. V. Remanet itaque concurſus ſolius ſpiritus. Dum autem jam ſupra faſſi ſumus, objectum meditationis noſtræ ad Phyſicam pertinere, eo ipſo cadit illud, quod nec immediato Dei & Angelorum auxilio nec genio cuidam infernali ſit adſcribendum. Phyſica enim circa ea ſolum occupatur, quæ ex naturalibus cauſis derivanda ſunt. Ad quod igitur immediate concurrunt Deus & reliqui dicti ſpiritus, naturalis amplius dicendus haud eſt effectus ſed præternaturalis, miraculo haud diſſimilis. Præter hæc ex aliis phænomenis a ſomniis noſtris parum diverſis apparet, creaſſe Deum præter Angelos, aliam adhuc potentiam, cujus virtutes cum ejusmodi effectibus amice conſpirent. Interim nullus inficias ibo, quod & præpotens Numen nonnunquam auctor ejusmodi ſomniorum dicendum ſit. Quod enim priſtinis temporibus ſæpe præſtitit, nunc etiam adhuc præſtare valet. Plurima tamen eorum exempla potius naturali cuidam cauſæ tribuo, cum alias quotidie miracula videres, quæ tamen juxta ſaniorum Theologorum ſententias rariſſime nunc contingunt. Facile

cile equidem ſomnia, quæ in templo Iſidis, Oſiridis & Æſculapii capiebant dæmoni cuidam cum celeber. Sponio (α) adſcribere poteras. Verum hic non ſemper ad immediatum Dæmonis concurſum confugiendum eſſe, fuſe admodum probavit doctiſſ. van Dale. Dicit enim multum hic ſemper hominibus impoſuiſſe ethnicos ſacerdotes. Quid autem impoſtura hæc ad ſomnia contribuat, vix video, niſi dicere velim, illos cum effectu cauſæ naturalis ita luſiſſe, ac olim Numa Pompilius cum ſua Ægeria & Socrates cum dæmonio ſuo.

§. VI. Et cum hi ſunt ſpiritus illi, qui extra nos poſiti in corpus hominum agere poſſunt, uti perſuademur & a quorum auxilio derivanda haud veniunt ſomnia noſtra, nihil reſtat, quam ut dicamus, tribui illa commode ſpiritui in nobis ipſis hoſpitanti. Maxima autem eſt controverſia inter Phyſicos, dum alii unum ſaltem ſpiritum in nobis agnoſcunt, alii duplicem eum eſſe contendunt. Ultimæ huic ſententiæ ratio maxime favet. Nolo ex hoc fonte omnia allegare, quæ rei veritatem probare poſſent, cum abunde ſatis, hoc jam fecerunt & Magnific. Dominus Rivinus (α) & Excell. Rüdigerus (β) Præceptores, quoad vixero, colendi, ut & autor iſte anonymus, qui gallico idiomate Medicum ſui ipſius conſcripſit; Ne vero ſicco pede transeam hoc argumentum, ea

 ſaltem

(α) *Vid. Obſ. circ. Febr.*

(α) *In Diſſ. de Spir. Hom. Vital.* (β) *In Diſſ. præfixa Senſ. veri & falſi.*

ſaltem ſeligere placet, quæ vix aliter, quam ex præſuppoſito duplici principio explicari poſſunt. Nimirum quotidianæ eſt experientiæ, ut uno momento cupido aliud, aliud mens velit (γ) quemadmodum loquitur Naſo. Exemplum ſequens illuſtret aſſertum. Excitatur in quodam cupido furto auferendi alterius bona. Dum hoc ſentit, ſimul etiam de fœditate criminis, de pœna, quæ illud ſequi poterat ratiocinatur. Jam, ſi uni ſubſtantiæ ſolum adſcribendum, difficile admodum, ne dicam impoſſibile conceptu, quod uno momento ad duo plane diverſa ſe determinet: Una enim ex parte negat, altera affirmat. Quod vero hæc excipere ſeſe ſemper debeant, rationi conforme, contrarium, ut uno momento contingere poſſint. Dein conſtat omnibus, quod memoria polleamus. Quidquid autem hac facultate inſtructum, actionum quoque a ſe ſuſceptarum recordabitur. Si itaque menti omnes actiones adſcribendæ, neutiquam videmus, cur non ipſi conſtet e. g. formatio fœtus. Quod enim hæc in corpore fœminino peragantur, demum poſt menſes aliquot ex ſignis externis comperiunt. Unde concludimus, eſſe adhuc aliud ens ſpirituale, cui varia munia Deus impoſuit.

§ VII. Evicta jam duplicis ſpiritus exiſtentia, evincendum quoque, quisnam horum ſpirituum circa negotium noſtrum occupetur. Videbimus illud conſideraturi paululum naturam unius alteriusve. Offert ſe hic primum mens noſtra, cujus actio-

(γ) *Bohn. Circ. Anatom-Phyſ. Prog. IV.*

actiones in eo consistere putamus, ut præeuntibus sensibus externis demum memoria mediante ideas formet, hasque dein iterum ex hoc penu depromat, varie componendo easdem, prout tunc vel ingenium vel judicium operatur. Quod enim præter hæc nihil in se suscipiat dicta substantia, ex argumento sub finem paragraphi præcedentis adducto facile de plurimis apparet.

§. VIII. Equidem adhuc dubitari poterat, numne ingenio tribuenda sint somnia nostra, cum experientia confirmemur, quod illud actiones suas optime tunc exerat, quando sensibus externis non turbatur. Verum accuratius rem intuiturus haud difficulter etiam attendet, ideas, quas combinat ingenium, nihilominus antea jamjam mediante sensu externo esse introductas & intra tempus in memoria asservatas. Præterea & hoc accedit, quod actiones ingenii magnam semper habeant connexionem cum antea cogitatis. Neutrum vero circa nostrum objectum observamus, quippe de quo contrarium plane experimur. Superest itaque, ut dicamus, præpotens Numen animæ concessisse hoc negotium.

§. IX. Reperta sic causa substantiali, videndum etiam, ex quanam virtute illud præstet. Nolumus prolixa commentatione singulas investigare. Ad scopum nostrum sufficit, unice hujus naturam paulo penitius perpendisse. Ut autem hoc assequamur, conficienda erit definitio de hac ipsa virtute ex aliis phænomenis, quantum essentiale spectat, nihil a somniis nostris discrepantibus,

bus, quæ ſi applicari poterit objecto meditationis noſtræ, ſalva res erit, quod ab hac ipſa etiam dependeat.

§. X. Notum in vulgus eſt ſingulare illud, quod in nobis occurrit, & quod divinationem appellant, Germani dicunt **das Ahnden.** Homines nempe in duplici ſtatu illud experiuntur. Alter morbo nullo correptum corpus præſupponit, alter vero tunc exiſtit, cum ſanitate deſtituitur principii vitalis domicilium. Divinamus autem vel mali aliquid vel boni: Quot igitur ſpecies horum ſunt tot etiam objecta habet, circa quæ verſetur. Sic frequentis eſt obſervationis, ut matres ſenſerint inſignem animi ægritudinem eo momento, quo filii, multum ab illis remoti, morte perimebantur. Idem liberi ſæpe de parentibus experiuntur, quod illuſtri exemplo comprobat Borellus (α). Et quem fugit quod haud raro peregrinantibus, latronum atque ferarum inſidiis & rapacitati expoſitis, contingit.

§. XI. Similia in altero ſtatu admiranda conſpicere licet. Noti ſunt omnibus quorundam morti propinquorum ſermones, quos inſtar miraculi inſequens demum tempus comprobavit? & cui non innotuit ſtimulus iſte ad varios cibos interdum etiam abſurdos, quibus exhibitis, convaluere ægrotantes, denegatis, mortui ſunt. Imo dicam adhuc plura. Memoriæ etiam proditum eſt mania & melancholia miſere afflictos ſæpius medicamina ſua in ipſo paroxiſmo indigitaſſe.

Sic

(α) *Obſ. Cent. II. Obſ.* 47.

Sic a viro quodam celeberrimo annotatum esse comperi, quod maniacus morbo suo correptus, non una vice lactis vocabulum pronunciaret. Dabatur ipsi hoc genus cibi, sicque a morbo penitus liberabatur. Annotavit quoque Smetius (α) de musico quodam melanch. quod sibi testes avulserit & exin salvus sospesque evaserit.

§. XII. Visuro igitur, quid in his omnibus factum sit, facile apparebit, quod cognoverint vel bonum aliquod vel malum, modo quodam extraordinario, quod ipsum singulari cuidam animæ sensioni adscribendum. Quamobrem non incongrue dixeris divinationem, quod sit modus extraordinarius cognoscendi vel bonum aliquod vel malum, ortus a propria quadam animæ sensatione.

§. XIII. Applicabimus jam datam definitionem objecto nostro. Fuit nempe conceptus genericus modus extraordinarius cognoscendi vel bonum aliquod vel malum. Occurrit idem in somniis nostris. Nam & hic medicamenta modo extraordinario cognoscuntur. Intelligimus autem per τὸ extraordinarium, quando media cognoscendi ordinaria cognitionem rerum haud produxerunt. Scimus, quod hæc duo sint, sensio nempe & ratiocinatio. Scimus etiam, quod, si organa horum rite comparata deprehendantur, in nostra potestate positum sit utendi illis. Jam vero dicta medicamenta nec sensione externa fuere introducta, nec ratiocinatione con-

clusa;

(α) *In Miscell. suis.*

clusa; Imo in nostra etiam potestate non est, ut somniemus talia, quocunque tandem tempore velimus, sed eveniunt sæpe hæc nobis prorsus inexpectata. Porro per se patet, quod tunc boni quid cognoscamus. Quicquid enim sanitatem, bonum illud corporis promovet, merito hoc nomine insignitur. Sed quemadmodum genus, ita etiam differentia huc quadrat. Superius enim jam probatum est, animam esse eorundem causam. Nec removenda hic propria ista sensatio, cum ex adductis exemplis certo persuademur, ordinariam sensationem nihil in hoc negotio valere.

§. XIV. Ut itaque divinationis opus dicantur somnia nostra, nihil ulterius impedit, nisi forsan ad probandum contrarium huc traheres illud, quod non ut allegata superius exempla inter vigilandum, verum in somno contingant. Quemadmodum autem homines pariter & bruta non ideo animalia esse desinunt, quoniam ratione pollent priores, & posteriora, quoniam eadem carent, sic & hæc accidente saltem quodam, quod ubivis diversas species producit, a se invicem discrepant. Accedit, jam evictum esse pluribus ab Excell. Rüdigero in Dissert. Sens. Veri & Falsi præmissa, quod divinatio tunc potissimum eveniat, cum mens vel plane non vel debilius operetur. Testantur hoc moribundi & quoad intellectum stupidiores nonnulli, imo ipsa animalia bruta. Ea enim cum sit animæ conditio, ut a mente in pluribus dirigatur, hac fortius in illam

agen-

agente a propriis ſuis actionibus diſtrahitur. Cum autem remoram ejusmodi non experitur, quod in moribundis, ſtupidioribus & ipſis brutis occurrit, virtuti huic divinandi magis ſeſe applicat. Et idem certe in ſomno conſpicuum eſt, quippe ubi nec ſentit nec cogitat mens noſtra, niſi ad utrumque hoc ipſum vel ab anima vel a corporis ſui mechanismo ſtimuletur. Hinc colligimus, melius adhuc in ſomno, quam in ipſo ſtatu vigiliarum divinationem procedere poſſe.

§. XV. Poſtquam itaque & de cauſa ſubſtantiali æque & de virtute, per quam ſomnia medica producuntur, quædam diximus, porro mearum partium eſt inveſtigare, qua ratione ſe applicet cauſa ad producendum ejusmodi effectum. Incipiemus ab eſſentiali, progreſſuri dein etiam ad accidentalia. Quod prius ſpectat, conſiſtit illud in communicatione medicamenti morbum propellere valentis. Antequam hoc communicat, prius ab ipſo morbo ad idem faciendum diſponitur. Fit hoc ſenſione illa, cujus jam aliquoties mentionem fecimus. Perſuaſum itaque eſt illi, facile ſuccubiturum corpus, niſi ipſa ſuccurrat vi iſta plane ſingulari. Quæ igitur morbo mederi poterant, quoque ſentit, quo autem id fiat modo, me neſcire, lubens fateor. Per ſenſum enim externum illud fieri ſupra jam remotum eſt. Per ſenſum vero internum eſſe nequit, cum hic demum ſequatur, quando præceſſit & ſenſus externus & ſubſequens hunc idea. Præter hos autem hactenus nobis nullus eſt cognitus:

gnitus: Hinc recte noſtrum occultum abſtruſumque appellamus. Excipit tandem hunc ſenſum actus iſte, ubi nempe anima eodem ſenſu afficit mentem, qui requiritur, dum alias objectorum præſentiam, motum atque figuram ſenſibus externis percipimus. Animæ igitur actionem paſſio mentis ſtatim inſequitur, quemadmodum hujus actus in plurimis operationibus præcedit, antequam pati ſolet ipſa anima, uti videre eſt in motu muſculorum & quando ex nimia matris imaginatione nævus maternus fœtui imprimitur.

§. XVI. Uti jam monuimus paragrapho præcedenti, ab eſſentiali veniendum erit ad accidentalia. Conſiſtunt hæc in variis iſtis modis, quos in repreſentatis ſomniis noſtris offendimus. Primum occurrit illud, quod conſpicitur, interdum medicamenta ſomniantibus revelari tot & tam varia ratione. Alter enim oculis ſuis uſurpavit medicamentum, alter ex alius narratione percepit, morbum hunc fugatum iri, ſi eodem uteretur. Crediderim ſic expediri commode hæc poſſe, ſi dicatur, contingere non raro, ut poſitus ille ſpirituum animalium, qui interdiu ad varia concipienda objecta neceſſarius erat, nondum ſit deſtructus. Ut itaque communicet menti medicamenta, opus habet ſpiritibus, alias fieri illud haud poſſet. Hos autem dum appellit, præter medicamenti repræſentationem, immiſcentur adhuc eæ ſignaturæ, quæ forte fortuito in ipſis ſpiritibus animalibus adhuc occurrunt. Sic in priore caſu facillime obvenire poteſt, ut ſomni-

ans inter vigilandum vel hortos vel pratorum jucundiſſima ſpectacula viderit, quæ demum ſe iterum in ipſo ſomno repræſentant. Pariter mirari tunc non ſubit, quod Aſpaſiæ per fœminam, quod Melanchtoni per medicum, quod Rhumbaumio per librum, medicamina appropriata fuerint detecta. Nam Aſpaſia a ſociis ſuis durante morbo forſan frequentius viſitata, ita ipſarum commiſeratione moveri potuit, ut facile rediret per ſomnum facies lectiſſimæ cujusdam fœminæ: Melanchton multis fruſtra tentatis, quem demum conſuleret, anxius etiam hæſit; Tandem medicus ille apparuit, cujus in medendo dexteritas multum Melanchtoni pollicebatur. Et quid magis eſt eruditorum negotium, quam libros evolvere? unde Rhumbaumius haud difficulter ſomniare poterat, ſe hauſiſſe illud ex libro, cujus reliqui alia ratione fuerant commoniti.

§. XVII. Pertinet ad accidentalia adhuc vidiſſe brevibus, cur non tantum æger ipſe, ſed quoque amici ejus, imo medicus talia ſomnia experiantur. Conſtantis eſt obſervationis & amicos & medicum in hoc ſtatu maxime de ægrorum valetudine fuiſſe ſollicitos. Cum hac ſollicitudine, quæ conſtitit in perpetua juvandi ægros cura, ægritudo ſumma etiam in anima excitabatur, unde ad agendum impulſa præſtitit, quæ mediante ipſa divinatione poterat præſtare.

§. XVIII. Et ſic finita ſunt ea, quæ in hoc capite pertractare ſuſcepimus, non inconveniens erit, addere in ſequentibus pauca adhuc de pru-

dentia medici circa hæc ſomnia, collecturi exin, quid medico faciendum & quid omittendum eſſe opinamur.

CAPUT III.

De prudentia Medici circa hæc ſomnia.

§. I. Ut morbis medeamur, quibus ſubjacet corpus humanum, ordinarie medicamentis opus habemus. Reliquerunt nobis ſeduli artis hujus ſcrutatores fontes duos, unde haurire eadem poſſumus. Prior eſt inſtituta ſemel & per longos temporum tractus continuata obſervatio, quæ vires medicamentorum nos edocet, quidque proſit in hoc vel illo ſubjecto, dilucide commonſtrat. Poſteriorem ipſa ratio, ſ. quod idem eſt, ſolidior quædam Theoria conſtituit. Quod hæc ſint genuina media perveniendi ad finem noſtrum probatione prolixa indigere haud judico. Nam de experientia vix ullus dubitabit. De Theoria vero facile a poſteriori convincimur, cum practicis quotidie adhuc occurrunt caſus, de quibus nullæ prorſus obſervationes proſtant, aut, ſi hæ etiam adſint, impoſſibile, omnes illas memoria tenuiſſe. Ut itaque ſolemur ægrotantem, neceſſe omnino eſt, ingenii nervos intendere, perſcrutando ubivis, numne tolli poſſit medicamento quodam ipſe morbus.

§. II. Videmus ex his, illud genus hominum non eſſe medicos, quod arti ſuæ ſatisfacturum

ſomnia

somnia captet, & quod pro quovis morbo appropriatum sit remedium, exin repetat. Interim cum sæpius experientia nobis imponat, Theoria interdum non sufficiat, contra vero multis admodum exemplis comprobatum sit, quod intra somniandum detecta fuerint optima medicamenta, superstitiosum medicum illum haud facile dixerim, qui & hæc attendit. Sine prudenti autem deliberatione singula arripere velle, etiam absonum foret. Hinc non absque prudentia agere medicum debere, exin sequitur. In quo vero talem consistere arbitrer, ex sequentibus elucescet.

§. III Præcipue in hac medici prudentia duo erunt notanda. Alterum est, an medicamenta somniis detecta duobus istis medicinæ fulcris (experientiam puto & rationem) innitantur, an non. Utroque casu diversa plane dispectione opus habebit medicus. Tutius namque in uno consulere poterit quam in altero. Et licet facile nobis appareat, quod, ubi prius comitetur somnia nostra, audaciori vultu pronunciare possit, ablatum iri hujus medicamenti usu morbum, quam ubi alterum se prodit: accuratius tamen in singula hæc membra seorsim investigare nobiscum constituimus.

§. IV. Ante omnia quæstio est, quid faciendum, si & cum experientia & cum ratione conveniant medicamenta? Facillimum esse credo ad hoc respondere. Cum enim experientia una cum ratione conjuncta duo sint ista fulcra quibus medicina rationalis sustentatur, non video, quid impediat, quo minus adhibeantur ea, quæ in somniis apparuerint. Ultra hoc namque & sapientissimus & acutissimus medicorum haud potens est. Exoptandum sane, ut tandem aliquando ea felicitas contingeret arti medicæ, ut de singulis medicamentis, quæ toties experientia comprobata sunt, solide demonstrari posset modus, quo morbos sustulerunt, ne tam in-

genue ſæpius fateri cogeremur, effectum nos ſcire, cauſam vero & modum fugere noſtram cognitionem.

§. V. Non raro autem hoc adhuc premitur ars noſtra: Quando itaque experientia unice comprobat medicamentum, quod ſomnia commendarunt, diſſuadente illud ipſa ratione, quid tum faciendum? Haud difficulter & huic instinctui obedire poterit medicus, ſi modo recordetur primordiorum artis ſalutaris, quippe ubi omnia eo redibant, ut factas ſemel de medicamentis obſervationes ſequerentur. Nec meliores ſane multorum Practicorum labores & nunc ſunt, utpote qui conſulto omnem Theoriam ſpernunt, hocque vel ex eo, quod inſtructi eadem erant, quæ ut oves Ægonis nec oſſibus hærebat, vel, quod & melior eosdem interdum fefellerat. Non vero mirum, optimam quoque Theoriam ſæpius hallucinari, non per ſe, ſed per accidens, quod partim ex vitio ipſius ratiocinantis exſurgit, partim ex deficientibus quibusdam phænomenis redundat, quæ, ſi adeſſent, contrarium plane confiteremur. Nec eſſe aliter facile poteſt, cum medici practici Theoria probabilitatibus utplurimum ſuffulcitur, quæ vero ſemper cum metu oppoſiti ſunt conjunctæ.

§. VI. Sed ratione experientiæ varia adhuc poterant moneri. Nimirum evenire poteſt, ut interdum medicamenta revelentur, quæ experientia comprobata ſunt, ſed in alio morbo, aut quæ alio modo, quam hactenus conſueverunt Medici, componuntur. Rejicerem hic eandem ſecuritatem, quam forte ſufferre poterat caſus, præcedenti paragrapho allegatus. Interim, ut plane deſiſteret ab uſu horum medicamentorum Medicus, etiam haud ſuaderem. Nam quod prius attinet, multa celebria jamjam medicamenta ſub initium in ſubigendo ſpecialiori morbo dabantur, quæ nunc ad alia mala propellenda etiam adhibemus. Sic notum eſt, quod Celeber. ille Crato a Krafftheim primus in materiam medicam introduxerit Cinnabarim, pulſurus hoc medicamento epilepſiam, quod tamen ipſum ab aliis in diverſis plane morbis adhibitum fuit. Et quod ad alterum, itidem

dem constat, sæpius tunc indicationi cuidam satisfieri, haud obtinendæ absque hac præparatione, id quod dilucide ex Elleboro & Aloe confirmatur: probant quoque idem variæ medicamentorum compositiones, quæ absona interdum & absurda videntur, revera autem non sunt. Videre hoc est in Theriaco & Mithridatio, medicamentis longa experientia comprobatis. Dantur tamen medici, qui illorum usum vel ex eo respuunt, quoniam electæ semel suæ hypothesi parum respondent.

§. VII. Post experientiam venit in societatem considerationis nostræ ipsa Theoria. Nam fieri potest, ut Theoriæ exacte respondeat medicamentum, de quo tamen compertum haud habemus, fuisse illud aliquando exhibitum. In hoc casu examinandam prius esse Theoriam censerem, an ope illius explicari possit, quomodo connectantur phænomena morborum & qua ratione unum ab altero dependeat. Si ita invenerit eandem, non sine ratione usum medicamenti suadebit. Pro certo interim dextrum ejus successum haud promittet, quoniam tunc forte melius in charta quam prope lectum ægrotantis curaret. Et, nisi etiam caute hic procedat, ex nimio in hypothesin suam amore ægrotanti labem inferre poterit. Cæterum penitus negligere medicamentum idem foret, ac si quis ex circumstantiis nonnullis de medicamenti bonitate instructus, illud ideo adhibere nolit, quoniam vel ab Hippocrate vel Galeno non fuerit adhibitum. Hi enim duumviri & qui ipsos secuti sunt, in fundamento ponendo laborarunt solerter, neutiquam autem artem medicam perfecerunt, sicque posteritati suæ multa adhuc reliquerunt enodanda. Præter hæc ex consensu omnium fere medicorum præstat, in casu necessitatis adhibere dubia medicamenta quam nulla. Ratio est facillima, quoniam sic liberari adhuc potest æger, sine dubio periturus, si iisdem carere opus haberet.

§. VIII. Et hæc de uno membro satis dicta sunto. Ad alterum etiam accedere propositi nostri ratio jubet. Nimirum evenit interdum, ut inter somniandum medicamenta appa-

appareant, nec experientiæ nec Theoriæ conformia, imo etiam contraria. Sed nec hic crediderim, omittendum prorſus eorundem uſum eſſe. Unice id attendat neceſſe eſt, ut caute admodum in horum applicatione procedat. Prius exin colligo, quoniam exempla proſtant, ubi inter vigilandum idem experti ſunt ægrotantes. Nam inſtigati haud raro ad genus quoddam eſculentorum & potulentorum convaluerunt prorſus, ſi idem ipſis conceſſum ſit; mortui ſunt, aut ad minimum ulteriorem morbi durationem promoverunt, ſi cogerentur carere eodem. Sic E. N. C. Dec. II. A. 10. Obſ. 192. referunt de fœmina quadam, miſere dyſenteria laborante, quæ ex eſu uvarum recentium liberatur. Produnt pariter iidem Ephemerides, quod & diarrhæa & dyſenteria poſt ſumptum ex maximo appetitu aquæ frigidæ hauſtum pulſæ fuerint. Poſterioris veritatem ideo concludo, quoniam alias damnum haud leve inferre poteſt ipſi *ægroto*. Si igitur cautelas ipſas addere cogerer, exiſtimarem, male haud factum iri, dum ratione doſeos a pauca quantitate medicus ordiatur, viſoque, bene admodum procedere hoc, ægrumque exin refocillari, demum ad majorem quantitatem pergat, hacque tamdiu continuet, donec penitus fini ſuo ſatisfactum eſſe perſpexerit. Contrarium ubi experitur, ſub initium ſtatim deſiſtendum eſt, ſicut conſuevimus, quando exin ſiniſtrum eventum opinamur.

§. IX. Dum autem hic inſtinctus naturæ tanti momenti ſit, evincendum adhuc eſt criterium, quo mediante appareat, quod nulli alii principio debeantur. Experientia teſte in eo conſiſtit, ut medicamentum in ſomnio detectum ante ſomnum nullo ſenſu externo perceptum fuerit. Convenit enim tunc cum data ſuperius definitione de inſtinctu illo, quem divinationem diximus. Quidquid autem huic exacte reſpondet, illud vel ex errore vel ex affectu alii facultati tribuitur.

Longiori probatione poſſent hæc facile deduci, ſed hoc ipſo abuterer nimis lectoris patientia. Quamobrem laboris mei hic eſto

F I N I S.